

mikor a templomból hazafelé megy s a vőlegénynek azután mézespálinkával kell kváltania az elrablótól“. A pap az avatásért a pénzen kívül Perkátán egy itce bort s egy cifra „kulcsost“, a palócságban pedig egy kalácsot és marhanyelvet kap (ép úgy, mint Szarvason is). Pest vámben s Csepelen avatás után a lányosházhoz mennek reggelizni. Baranyában az új menyecskének aratásig nem szabad kenyeret metszenie... Ennyi az, amit az eddig közölt adatokból az avatásról tudunk. A felmerülő kérdések tehát a következők: mikor tartják az avatást, kik és hogyan öltöztetik fel az új asszonyt, csak az új asszony avatódik-e avagy az új pár, kik kísérik a templomba, mit visz ide magával és miért, mit fizetnek a papnak és miért, miféle egyéb szokások és babonás hiedelmek tapasztalhatók az öltöztetésnél, induláskor és menetközben, a templomba lépéskor, a templomban, az oltár előtt és a kijövetelkor (az új pár jövőjére, a férj hűségének biztosítására, a szülésre, stb.), mi szabad az új asszonymnak s mi nem az avatásig s utána bizonyos napig, és mind-ez miért? Folyóiratunk olvasói nagy szolgálatot tennének a magyar néprajzi tudománynak, ha e kérdések alapján az új asszony avatását megfigyelnék.¹ *Szendrey Zsigmond.*

Makói házassági szokások.

Árva Ferenc, makói földműves, 1888 január tizediki kelettel lejegyzett vőfélyverseit ismertetjük — a Szerkesztőség kérésére — a következő sorokban. A feljegyzés csak a verseket tartalmazza ugyan, de az irodalomból vett adatokkal nagyjából az egész menetet összeállíthatjuk s láthatjuk, hogy a makói házassági szokások a kúnságiakkal mutatnak igen közeli rokonságot (dr. Szentesi Tóth Kálmán, Lakodalmi szokások a Nagy-kúnságon), bár kétségtelen, hogy a házasság számtalan ritusáról ezek a vőfélyversek nem emlékezhetnek meg s így ez a hasonlóság inkább csak külsőnek mondható.

A vőfély a lakodalomnak mondhatni legfontosabb külső

¹ Források: *Prónay*: Vázlatok Magyarhon népeletéből, 1855:1. *Höbling*: Baranya vm. orvosi helyirata, 1845:67. *Pest vm. mon.* 2:11. Csepel, *Földr. Közl.* 18:241. Perkáta, *Nyr.* 2:514. Eger, *Vahot*: Magyarföld és népe, 1:21. Palócság, *Réső-Ensel*: Magyarországi népszokások, 1866:210. Mátra-alja, *Ethn.* 5:50. Kassa, *Abaujtorna vm. mon.* 202. Halas, *Ethn.* 1:404. Szmik: Felsőbánya mon. 1908:331. Kalotaszeg, *Hunfaiv*: Magyarország és Erdély képekben, 1853. 2:137. *Vas. Ujs.* 1856:144. *Réső-Ensel* 173. Nyárad mente, *Ethn.* 6:405. Oroszhegy: *Orbán*: Székelyföld leírása 1:103. *Lázár*: Alsófehér vm. magyar népe 91.

szereplője, főrendező és mulattató. Feladata első sorban a hívogatás. Elmegy tehát a vőlegényes házhoz s bejelenti, hogy: "sok vendéget szerzek ez házhoz máma" azután elköszön. Innen elindul a lányos házhoz, beköszön s figyelmezteti őket, hogy legyenek készen a templomba menetelre s a "hit felvételre", utána pedig jőjjenek ez az "örömház"-hoz (vőlegényes ház). Most rátér jöttének tulajdonképeni céljára: a kendőkérésre s kéri a menyasszonyt:

„Szolgáltassák kezünkhöz azon díszjeleket,
mivel megtiszteljük sok szép vendégeket”,

vagy pedig elmondja, hogy mint hű szolgák utazni akarnak s

„azért kérjük elő úti levelünket,
bokréta — keszkenő díszes díszjelünket,
hogy megtudják miben folytatjuk léptünket...”

Ezután boldog házasságot kíván a menyasszonynak s megköszöni a kendőt:

„mivel felruháztál minket és magadat.”

Ellátva hivatalos jelvényekkel, elindul hívogató útjára. A vendégek egy része a vőlegényes, másik a menyasszonyos házhoz hivatalos. A hívogató vers mindkét esetben azonos: az elsőt közhívásnak, a másodikat leányosházhoz hívásnak nevezi szövegünk. Meghívja őket a templomba hitfelvételre s azután ebédre, táncra. Külön van leányhívó, s ebben a menyasszony nevében kéri meg a leány szüleit, hogy engedjék el leányukat a mulatságba. Hazaérkezvén bejelenti, hogy eljárt hivatalában:

„sok szép vendégeket szereztünk hétfőre házukba.”

Ebből s a hívogató versből tudjuk meg azt is, hogy a lakodalom napja hétfő.

A vőfély elmegy a lányos házhoz s a vőlegény nevében virágot kér, megköszöni s visszamenvén a vőlegénynek átadja.

A lakodalom előtti estén a vőlegény elküldi a vőfélyt az ágyért; elmondja a lányos háznál, hogy miért jöttek, kéri, hogy adjanak ki mindent (festett nyoszolya, sublót, 10—12 párna, 2—3 dunna, 5—6 lepedő, 2 derékalj): "csak hogy váltásba sok pénzt ne kérjenek". Megköszönve elindulnak s a vőlegényes háznál a vőfély beköszönti az ágyat.

Az esküvőre indulás előtt a menyasszony elbúcsúzik szüleitől. A vőfély mondja helyette a búcsúzó; először is Isten áldását kéri, mert most változik el élete útja: "vagy holtig

örömrę, vagy örökös bíra". Elbúcsúztatja apjától, anyjától, megköszönvén nevelésüket s bocsánatukat kéri, — továbbá testvéreitől, leánypajtásaitól, alsó és felső szomszédaitól.

Az esküvőről hazatérve áldást kér a vőfély az új párra, rokonokra vendégekre.

Estefele elindulnak a menyasszony szüleiért s az ott ösz szegyülekezettekért: a "kálátos" vendégekért. Vęrsben meghívja őket és a vőlegényes házhoz érve beköszönti s kéri a násznagyot elfogadásukra. (Nagykúnságon s másutt is hęrészeknek hívják ezeket, kárlátóba pedig másnap reggel mennek a menyasszonyos ház vendégei.

A menyasszonyt felkontyolása után bevezeti a szobába s beköszönti: "szép menyasszonyt kaptunk a vőlegény mellé", felszólítja a cigányt: "járjuk el hát a menyasszony táncát".

Igen fontos a vőfély szerepe a vacsoránál. Először is az abroszt köszönti be, azután bejelenti, hogy az asztalt berakta, üljön le mindenki a helyére. A leves behozatala előtt öt perulációt mond. Az első majdnem szóról-szóra megegyezik a Tóthéval (i. m. 45): bejelenti benne, hogy készül a vacsora. A másodikban áldást kér a házra, s bejelenti, hogy kinéz a konyhára, rendben megy-e minden. A harmadikban s negyedikben visszajöve a konyhából, elmondja, mit látott; felsorolásuk azért is érdemes, mert látjuk belőle, milyen leveseket eszik a makói ember, minthogy találgatásai közt igen sokat elősorol: marhahús-, rizskása-, vöröshagyma-, krumpli-, kenyérleves tejfellel s foghagymával öszrakva tyúkaprólékkal, vékonyra szelt s bordán sodrott laska ha a heye srófos: csigának hívják rongyos kötött táska, reszelt sodrott tészta, sok apró csipödött ökölnyi galuska, van vizen kullogó és száraz lebencs, jó tarhonya, is, végül még egy leves: köleskásából van gyöngye savanyásan és tyúkaprólékos leves, amelyet:

„el lehet temetni gyengén sült málával,
vagy tőpörtőnek sült száraz kurcinával”.

Az ötödik perulációban minden jót kíván a társaságnak s bejelenti, hogy mindjárt megjön szép ajándékival. Ezután a vacsora minden ételére sorban rigmust mond: a levesre, paprikás húsrá, savanyúságra, bélesre.

A vőfély mondja el a házaseletről szóló verset is; ebben felsorolja, hogy miről is kell gondolkoznia a fiatal férjnek, hogy a házat ellássa, végül aztán mint nélkülözhetetlen dolgra, a bölcsőmadzagra gyűjt násznagy uraméktól.

A vőfély feladata a felköszöntés is: a házigazdára s feleségére, a kálátosokra, szakácsasszonyokra, cigányokra.

Említettük, hogy a vőfély feladata a mulattatás is: Egy ilyen mulattató vers e vőfélyversek között "a szolga legények verse". Részletes leírását s majdnem teljesen megegyező szövegét Tóthnál is olvashatjuk (70). A vőfély a szoba közepére áll s elmondja a Tóthnál hiányzó bevezetést:

„Bölcs istenség, ki földet igazgatod,
az ég abroszát fel és alá forgatod,
mi az akaratom, azt te jól tudhatod,
és hogy min igyekszem, azt is gondolhatod.
Kiszállt egy új vitéz Marsnak mezejére,
villog a kard, legény kellene végére.
Segíts meg Jézusom, légy dolgom vezére,
szálljon áldás tőled mindnyájunk fejére.
Érdemes ifiak jó újságot mondok,
egy új király támadt, jól meghallgassátok,
de nincs katonája, amint láthatjátok,
azért seregibe ti is beállhattok.
Csapatok fel pajtás, adjatok most kezet,
látom én, ti jó vitézek lehettek,
de amint látom, ma keveset ettetek,
nyárban a legyekkel sokat vitézkedtetek.”

Majd oda áll egy legényhez s elmondván versét, a beálló már vele táncol. Végül eskütételre szólítja fel őket. A befejezését azonban már a Tóth leírásából tudjuk: „a sorban álló legények háta mögött egy vagy két pajkos ember óvatosan négykézlábra ereszkedett, a vőfi a katonákat mellbe lökte és azok a hátok mögött meghajolva levőkön keresztül estek”. (i. m. 71).

Ezekben állíthatjuk össze a vőfélyversek alapján a még eddig sehonnan sem ismert makói lakodalom menetét. Láttuk, hogy számtalan vonásában egyezik a kúnsággal. Természetes, hogy az itt leírt anyag csak egy részét adja a makói lakodalmi szokásoknak, azt sem teljesen. Makói olvasóinknak lenne feladata a magyar szokások ismeretének előmozdítása céljából a fent elmondottakat kiegészíteni, tökéletesíteni.

Szendrey Akos